

Jakelussa mainituille

Lastensuojelun määräaikojen omavalvonta

Valvira on valvonut lastensuojelulaissa (417/2007) säädettyjen määräaikojen toteutumista Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tuottaman tilannetiedon perusteella vuodesta 2014 alkaen kaksi kertaa vuodessa.

Tiedonkeruuta koskevan seurannan perusteella voidaan todeta, että määräaikoja ylittävien kuntien määrä on seuranta-aikana pienentynyt ja ylitysaajat ovat lyhentyneet. Määräaikojen ylityksiä on kuitenkin tapahtunut toistuvasti samoissa kunnissa. Aluehallintovirastot ja Valvira ovat ottaneet valvontaan ne kunnat, joissa määräaikojen ylitykset ovat olleet toistuvia ja ylitysten määrä on ollut prosentuaalisesti tai lukumääräisesti suuri.

Tämän kirjeen tarkoituksena on kiinnittää kuntien huomiota lastensuojelun määräaikojen ehdottomuuteen ja ohjata kuntia määräaikojen omavalvonnan kehittämisessä sekä ylityksiin johtaneiden riskien tunnistamisessa ja ennaltaehkäisemisessä. Vastuu määräaikojen toteutumisesta laissa säädetyn mukaisesti on ensisijaisesti kunnilla itsellään omavalvonnan keinoin. Mikäli kuntien omavalvonta ei riitä turvaamaan laissa säädettyjen määräaikojen toteutumista, valvontaviranomainen ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Lastensuojeluasian käsittely

Lastensuojelulain 26 §:n mukaan lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve.

Lasta koskevan asian tultua vireille on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jolle arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita. Arvio on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Valvonnan yhteydessä kunnilta saaduissa selvityksissä määräaikojen ylityksiä on toistuvasti perusteltu muun muassa tietojärjestelmiin ja tilastointiin liittyvillä ongelmilla sekä henkilökunnan lomien ja muiden poissaolojen vaikutuksilla. Perusteluksi on mainittu asianosaisten ja yhteistyökumppaneiden heikko tavoitettavuus ja ongelmat ajanvarauksessa. Viivästymisten syynä ovat olleet myös lastensuojelutyön organisointi, henkilöstön vaihtu-

Dnro 4001/05.00.00.01/2016

26.4.2016

vuus ja riittämättömät henkilöstöresurssit sekä vaikeudet kelpoisuudet omaavan henkilöstön rekrytoinnissa.

Kaikkiin edellä mainittuihin riskeihin kunnan on puututtava suunnitelmallisella omavalvonnalla. Suunnittelussa palveluprosessin eri vaiheet arvioidaan lainsäädännöstä tulevien veloitteiden ja laatusuosituksen valossa. Lapsen edun ja asiakasturvallisuuden varmistaminen ovat keskeiset lastensuojelun palveluprosessia ohjaavat periaatteet.

Lastensuojelun asiakkaan palveluprosessin omavalvonta

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 47 §:n mukaan sosiaalihuollon toimintayksikön tai muun toimintakokonaisuudesta vastaavan tahon on laadittava omavalvontasuunnitelma sosiaalihuollon palvelun laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi.

Sosiaalihuoltolain 4 luvussa (Sosiaalihuollon toteuttaminen) on säädetty asiakkaan palveluprosessiin kuuluvista, palvelun laatuun ja asiakkaan oikeuksiin liittyvistä asioista, joiden toteutuminen varmistetaan omavalvonnalla. Omavalvontasuunnitelma on pidettävä julkisesti nähtävänä niin, että asiakkaat ja muut siitä kiinnostuneet voivat halutessaan vaivattomasti siihen tutustua.

Omavalvonta kohdistetaan kaikkiin palveluprosessin osa-alueisiin ja riskit arvioidaan nimenomaan asiakkaan näkökulmasta. Asiakastyön riskien tunnistaminen, arviointi ja ennakoiminen ovat osa palveluprosessin kehittämistä. Lastensuojelun asiakasturvallisuusriskit liittyvät prosessin eri vaiheisiin alkaen asiakkuuden alkamisesta sen päättymiseen.

Omavalvonnan suunnittelu ja toimeenpano ovat koko työyhteisön yhteinen asia. Esimiesten ja johdon sitoutuminen yhteistyöhön on ensiarvoisen tärkeää. Työntekijöiden, joilla on paras tuntemus omaan työhönsä ja asiakastyöhön liittyvistä riskeistä, on voitava osallistua sekä omavalvonnan suunnitteluun että toteutukseen. Asiakkaiden ja omaisten mahdollisuus vaikuttaa palvelun laatuun on turvattava asiakaspalautteen ja muun osallistumisen keinoin.

Omavalvontasuunnitelman sisältö

Sosiaalityön omavalvonnassa toimintayksiköllä tarkoitetaan sosiaalihuoltolain 14 §:ssä lueteltujen sosiaalipalvelujen palveluprosesseja, joissa palvelua toteuttavat työntekijät arvioivat kriittisiä työvaiheita, ennakoivat esiin tulevia riskejä ja ennaltaehkäisevät niiden toteutumisen riskiperusteisesti omavalvonnalla. Valvira on antanut toimintayksiköille omavalvontaa koskevan määräyksen (1/2014) ja soveltuvin osin määräystä sovelletaan myös lastensuojelun palveluprosessin omavalvonnan suunnittelussa.

Valviran määräyksestä tulevia asiakokonaisuuksia ovat muun muassa omavalvontasuunnitelman laatimiselle asetetut vaatimukset (luku 3), palvelun perustiedot (toimintayksikön nimi, yhteystiedot, omavalvonnan vastuhenkilön yhteystiedot, palvelu/palvelukokonaisuus), toiminta-ajatus, arvot ja toimintaperiaatteet sekä riskinhallinnan prosessi, joka on keskeinen omavalvonnan toimeenpanon prosessi.

Dnro 4001/05.00.00.01/2016

26.4.2016

Määräyksen mukaisesti omavalvontasuunnitelmaan kirjataan asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskevat käytännöt (kohta 4.2: palvelusuunnitelma/asiakassuunnitelma, asiakkaan kohtelu, osallisuus ja oikeusturva). Suunnitelmaan kirjataan yhteistyökäytännöistä eri toimijoiden kanssa (kohta 4.3.6) ja henkilöstön määrä, rakenne sekä sijaisten käytön periaatteet. Omavalvontasuunnitelmaan on kirjattava, miten henkilöstövoimavarojen riittävyys ja osaaminen varmistetaan sekä sijaisten käytön periaatteet. Oman kokonaisuuden muodostavat omavalvontasuunnitelmassa kuvattavat asiakastietojen käsittelyyn liittyvät käytännöt ja omavalvontasuunnitelman seuranta.

Lastensuojelun asiakkaan palveluprosessin omavalvonnan suunnittelussa ja toimeenpanossa on sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain lisäksi otettava huomioon sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000), hallintolain (434/2003), sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain (254/2015) asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sosiaali- ja terveydenhuollossa annetun lain (159/2007) ja henkilötietolain (523/1999) sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) säännökset.

Työntekijöiden osallistumista palvelun kehittämiseen vahvistaa myös tämän vuoden alusta voimaan tullut (ShL 48–49 §) työntekijöiden velvollisuus tehdä ilmoitus toiminnasta vastaavalle, jos hän havaitsee asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan. Ilmoitusvelvollisuutta koskevat menettelyohjeet on sisällytettävä omavalvontasuunnitelmaan, mikä käytännössä tarkoittaa, että myös ilmoituksen kautta esille tulleet epäkohdat ovat omavalvonnassa käsiteltäviä ja korjattavia asioita.

Linkki omavalvonnasta annettuun määräykseen (1/2014):

http://www.finlex.fi/data/normit/41771-Maarays_sosiaalipalvelujen_omavalvontasuunnitelma.pdf

Lisätiedot

Ylitarkastaja Marita Raassina, puh. 0295 209 333
Lakimies Riitta Husso, puh. 0295 209 324

Osaston johtajan
sijaisena

Eine Oinas-Soudunsaari
Eine Oinas-Soudunsaari

Lakimies

Riitta Husso
Riitta Husso

Jakelu

Kuntien sosiaalihuollosta vastaavat toimielimet

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveysministeriö
Aluehallintovirastot